ԶԱՐԶԱՐԱՆՔԻ ՎԿԱՆԵՐԸ

ԳՐԵՑ՝ Ճ. ԲԱԲԻՆԻ

Բ. ՀՕՐԸ ՈՐԴԻՆ

Ա

Միեւնոյն վայրկեանին, երբ երեք մահապարտները խաչերնին ուսը կը մեկնէին դէպի Գողգոթայ, բացուեցաւ բանտին դուռը եւ հռչակաւոր Բարաբբան առաջնորդուեցաւ Պիղատոսի առջեւ։

— Այս քու արժանաւոր քաղաքացիներդ բռնադատեցին զիս ազատ արձակելու քեզ որ մարդասպան մըն ես, փոխանակ անոր՝ որ անմեղ էր։ Ես չեմ կրնար քեզի ներել, ու երբեք պիտի չներեմ։ Կրցածիդ չափ հեռո՛ւ գնա, բախտաւոր անասուն, եւ այնպէս մը ըրէ՛ որ ամենեւին առջեւս չերեւնաս, ուրիշ անգամ արդարութեանս ձեռքէն պիտի չկարենայ քեզ փրկել եւ ո՛չ իսկ քու Աստուածդ։

Պիղատոս սովորականէն աւելի դաժան, յանկարծական նշան մ՚ըրաւ զինուորներուն՝ որ հրմշտկելով քաշեցին Բարաբբան հրապարակ իջնող սանդուխներուն գլուխը եւ անկէ աքացիներու հարուածներով դուրս նետեցին, այնպէս՝ ինչպէս դուրս կը նետուի սատկած ու հոտած շուն մը։

Հրապարակը ամայի էր։ Բարաբբա խկոյն ոտք ելաւ, ակռաները իրարու կը զարնուէին։ Յետոյ վազեց դէպի եղբայրներուն տունը։ Այնքան մութ ամիսներէ վերջ՝ ազատ եւ լուսաւոր օդը վրան գինիի ազդեցութիւն կ՚ընէր, խճուղիին աւրուած տեղերուն ոտքերը կը զարնէր, վրէժխնդրութեան բառեր եւ ուրախութեան բացականչութիւններ կու գային ճաթատած շրթունքներուն վրայ, վայրկեաններ կային՝ կարծես կ՚իյնար, ապա խկոյն այնպէս կը թուէր, որ կարող էր մինակը առիւծ մը խեղդել, բանակի մը դիմադրուել։

Ոչ ոք ճանչցաւ զինքը, ոչ ոք խօսեցաւ հետը, քաղաքը գրեթէ դատարկ էր։ Որչափ որ կէսօր էր ու ոչ մէկ ամպ չէր տեսնուեր, երկինքը պատած էր այն մոխրագոյն եւ սգաւոր լոյսով՝ որ աւետաւոր է վերահաս փոթորիկին։ Գրեթէ երգի մէջ հասաւ տուն։

Երկու եղբայրները իրենց կիներով ու բոլոր զաւակներով սեղանին շուրջն էին եւ կ՚ուտէին։ Բարաբբայի ժամանումը — կերպարանափոխ եւ այլայլած, մացառոտ կզակներով ու կարմիր կոպերով գրեթէ աչքերը փակ — ուրուականի մը յայտնուելուն պէս եղաւ։ Ամէնքն ալ դադրեցան ուտելէ, խօսելէ, խնդալէ։

Երէց եղբայրն էր, ընտանիքին գլուխը՝ որ կը դառնար մահուընէ ազատած։ Տան մէջ իրմէ կը վախնային եւ երբեմն իրմով կը պարծէին, բայց ոչ ոք կը սիրէր զինքը։ Եթէ քաջութիւն ունենային իրենք իրենց խոստովանելու ինչ որ այն բոպէին կը մտածէին, պիտի գիտնային որ իրենց համար անոր հրաշքով վերադարձը՝ անարգանքի եւ անբախտութեան մէջտեղ բան մըն էր։ Բայց չէին գիտեր կամ չէին ուզեր գիտնալ, կամ կը վախէին որ ինքը գիտնայ։ Առաջին զարմանքէն յետոյ ոտք ելան բարի գալուստի ձայներով, շարժումներով ու ծիծաղով։ Պատուոյ տեղը տըրուեցաւ իրեն, երկու եղբայրներուն մէջտեղը։ Բարաբբան նստեցաւ առանց խօսելու, գինիով լեցուն բաժակ մը առաւ ու խմեց։ Իսկոյն ուրիշ լեցուն բաժակ մը տուին եւ մէկ շունչով պարպեց։ Այն տեղն կարծես արթնցաւ եւ մէկիկ մէկիկ սեղանակիցներուն նայեցաւ ողջունելով գինիոտ շրթունքներու կծկումով մը, որ դուցէ ժպիտ մը ըլլալ կը թուէր։ Յետոյ մարդասպանը ձեռք առաւ կտոր մը հաց եւ մինչդեռ կը ծամծմէր հարցուց.

— Ձեզմէ ո՞վ կը ճանչնար Յիսուս Նազովրեցին։

— Մի՛այն տեսքով, պատասխանեց Եղիազար կրտսեր եղբայրը։

— Ի՞նչ ոճիր գործած էր այդ մարդը։ Սպանութիւն ըրա՞ծ էր։

— Ինչ որ գիտեմ, ոչ ոք սպանած է։ Ժողովուրդին կը խօսէր, բայց Քահանաները չէին ուզեր եւ զինքը Կառավարիչին ամբաստանեցին։

— Բայց ինչո՞ւ չէին ուզեր։

— Գո՛ւցէ, վրայ բերաւ Եղիազար, որովհետեւ կ՚ուզէր Տաճար մտնել եւ ինքը հրամայել։ Բայց ամէն պարագային՝ քու ի՞նչ գիտնալու բանդ է։ Իր մահը քեզի կեանք տուաւ, ի՞նչ կ՚ուզես աւելի։

— Այո՛, ճի՛շտ է, ըսաւ Բարաբբա, այսօր իսկ Յիսուս կը մեռնի իմ տեղս, կը մեռնի ինծի համար։

Այս խօսքերուն վրայ մտահոգ մնաց եւ բոլոր իրիկունը ուրիշ բան չըսաւ։ Հետեւեալ առաւուն կանուխ, արեւուն առաջին ճառագայթին, Բարաբբա տունէն դուրս ելաւ, առանց մէկուն բան մ՚ըսելու, եւ գնաց Գողգոթայ։ Ընդարձակ բարձունքը ամայի էր, երեք խաչեր տակաւին անտարբեր երկինք կը բարձրացնէին իրենց անտաշ եւ կարծր բազուկները։ Բարաբբա մօտեցաւ մէջտեղի խաչին եւ բունին երկայնքին տեսաւ արիւնի քանի մը կաթիլներ թանձրացած, բայց միշտ քիչ մը խոնաւ գիշերային ցօղին պատճառով։ Մատով երկար շոյեց այդ արիւնը, յետոյ խոտով երկար շոյեց մատը։ Մատը քիչ մը կարմրած մնաց։ Ականջներուն, աչքերը դոց չնչեց, այնպէս՝ ինչպէս կը ճաշակուի սիրած բան մը։

— Ասիկա ինծի համար թափած արիւն է, ըսաւ ինքնիրեն։ Հիմա աւելի հանգիստ եմ։

Բ

Նախընթաց իրիկունը կարգ մը կիներու խօսակցութիւններն էր լսած, որ դրացի տան մը տանիքին վրայ կը պատմէին ու մեկնութիւն կու տային այն սարսափելի Ուրբաթ օրուան պատահարներու մասին։ Եւ ասկէ զիտցած էր, թէ Պիղատոս ուզած էր ամէն ջանքով ազատել այն հերետիկոս Գալիլեացին, բայց Քահանաները իրենք զիրենք ապահով չէին զգացած, մինչեւ որ մահուան մատնած չէին զանիկա։ Մի՛ միայն անոնց կը պարտէր Բարաբբա իր ազատութիւնը։

Այն տեղն միտքն ինկաւ այն մտածութիւնը, որ դուցէ չնորհակալութեան պարտք մ՚ունէր Աննայի եւ Կայիափայի հանդէպ, որ զինքը մահուընէ ազատեր էին։ Եթէ այնքան պնդեր էին որ իրեն ազատութիւն չնորհուի, ըսել է թէ տեսնելի հոմայեցիներուն դէմ իր ապստամբութեան արարքը կը վաւերացնէին։ Քահանաներն ալ անտարակոյս կ՚ատէին օտարները եւ հաւանական է որ իրեն յանձնէին մաս մը ապստամբական շարժումներուն, որ գաղտնօրէն կը պատրաստուէին Հրէաստանի մէջ։

Առանց տեղն անցնելու, Քահանայապետին պալատը վազեց եւ դռնապանին խմացուց որ կ՚ուզէր Կայիափայի հետ խօսիլ։ Գաւիթին մէջ սպասել տուին։ Քանի մը վայրկեան վերջ Դպիր մը մօտեցաւ իրեն։

— Ի՞նչ կ՚ուզես Քահանայապետէն։

— Կ՚ուզէի ինծի ըրածներուն համար չնորհակալ ըլլալ եւ ծառայութիւններս մատուցանել Իսրայէլի ազատութեան։

— Ազատութիւնը խելքդ կորսնցնել տուեր է, Բարաբբա։ Կայիափա պատուհանէն տեսաւ քեզ ու ճանչցաւ։ Ես իր կողմէն քեզի կ՚ըսեմ որ քեզ ազատած չէ քու սիրոյդ համար, այլ միայն որպէս զի պատժուի այն անիծեալ հայհոյիչը։ Բայց

digitised by A.R.A.R.@

մենք չենք ուզեր աւազակներու ու մարդասպաններու հետ գործ ունենալ։ Քահանայապետը կը հրամայէ քեզի որ անմիջապէս ասկէ հեռանաս, ու երբե՛ք համարձակութիւն չունենաս այս դրան մօտենալ, ապա թէ ոչ վա՛յ քեզի։

Եւ այս ըսելով, աչքով հրամայեց երկու ծառաներու որ Բարաբբան դուրս վռնտեն։

Մարդասպանը ապշահար ու զայրացած, փախաւ առանց ետեւ դառնալու։ Բայց իր մաքին մէջ վրէժի եւ միանգամայն զսպուած երախտագիտութեան խորհուրդներ կը դառնային։ Քահանաները զինքը կը մերժէին. ինչո՞ւ չդիմել անոնց թշնամիներուն՝ սպանեալին աշակերտներուն։ Ինքը փրկուած էր շնորհիւ անոնց Վարդապետին արիւնին։ Ահագին կորուստ մը ունեցեր էին անոնք, ինչո՞ւ չընծայել անոնց հատուցում մը, փոխարինում մը այն մահուան։ Բոլոր այն օրը եւ յաջորդ օրը, ամէն քար շարժեց դիտնալու համար թէ ո՞ր ծածուկ որջն էին ապաստաներ Յիսուսի բարեկամներն ու հետեւողները։ Քաղաքին մէջ ոչ ոք գիտէր կամ կ՚ուզէր ըսել անոնց տեղը։

Գ.

Բայց Բարաբբա անհանգիստ էր եւ կը շարունակէր հարցնել ու խուզարկել։ Քահանաներուն հանդէպ ունեցած ոխը՝ զինքը կը մղէր փնտռելու այնպիսիներ, որ պարտական էին իրեն պէս ատել Քահանաները։ Երեկոյ մը, երբ Ձիթենեաց լերան վրայ կը շրջէր, ձէթի գործարանի մը քով հանդիպեցաւ տասներեքէն տասնըչորս տարեկան տղու մը, որ կանգ առաւ դիտելու զինքը։

— Կրնա՞ս ըսել ինծի, տղա՛ս, ո՞ւր կրնամ գտնել Յիսուսի՝ անուանեալն Քրիստոսի աշակերտները։

Տղան խոշոր սեւ աչքերը սեւեռեց անոր վրայ։

— Դուն ի՞նչ գործ ունիս անոնց հետ։

— Բարեկամ մըն եմ, պատասխանեց Բարաբբան, մէկն եմ որ ամենամեծ պարգեւ մը ստացած եմ իրենց Վարդապետէն, եւ հիմա զիրենք կը փնտռեմ օգնելու համար։

— Շիտա՞կ կ՚ըսես։

— Մի թէ դիս Քահանաներուն չան տե՞ղ դրիր։

Եւ այսպէս ըսելով, Բարաբբա դուրս հանեց երեք դրամ ու ցոյց տուաւ տղուն։

— Եթէ ըսես թէ ո՞ւր է տունը, քեզի համար են ասոնք։

Տղան առաւ դրամները եւ առանց խօսելու քայլերն ուղղեց դէպի գառիվայրը։ Գրեթէ կէս ժամ քալեցին անխօս։ Կէտի մը վրայ, ուսկից այլեւս չէր տեսնուեր Երուսաղէմը, մայրիի մը շուքին տակ կանգ առաւ տղան եւ ձեռքով ցոյց տալով սեւցած տնակ մը, կիսովին ծածկուած ձիթենիներուն մէջ.

— Հո՛ն են, ըսաւ.

Եւ առանց ուրիշ բան աւելցնելու, վազելով անհետացաւ։

Բարաբբա մօտեցաւ մենաւոր տան եւ ականջ դրաւ։ Պատուհաններէն անորոշ մրմունջի ձայներ կու գային, կնկան մը ձայնը ամէնուն կը տիրէր։ Բարաբբա ձեռքով շօշափեց հինցած դուռը եւ զգաց որ բաց էր։ Մարդասպանը առանց ձայն տալու կամ բախելու, անձայն քայլերով ներս մտաւ։ Առաջին սենեակը պարապ էր, բայց դիմացէն բացուող դռնէն այժմ աւելի որոշ կը լսուէին ձայները։ Այդ սեմին վրայ երեւցաւ. տասնեակ մը այր մարդիկ ու երեք կիներ այնքան եռանդով կը խօսակցէին, որ սկիզբը ոչ ոք նշմարեց ինքնամուտը որ զիրենք կը դիտէր։ Բայց կիներէն մէկը յանկարծակի գլուխը բարձրացնելով տեսաւ Բարաբբային անհամբեր եւ անտարախիտ դէմքը։ Ճչալով ոտքի ելաւ։ Այն տեսն ամէնքն ալ ոտքի ելան եւ սարսափած դէպի դուռը դարձան։

— Ո՞վ ես, զո՞վ կը փնտռես, ի՞նչ կ՚ուզես։

Անոնցմէ ծերագոյնը, որ խումբին գլուխն ըլլալ կը թուէր, ամէնուն հրամայեց լռել, եւ ընդ առաջ երթալով Բարաբբային, որ անշարժ կեցած էր դրան կողմնակի մէկ սեմին կոթնած.

— Քեզ կը ճանչնամ, ըսաւ, եւ գիտեմ ի՞նչ է անունդ եւ ի՞նչ ըրած ես։ Ո՞ր սատանան բերաւ քեզ դէպի այս տունը։ Աստուածոյ Որդին իր արիւնով զնեց նաեւ քու կեանքդ, մարդասպանի մը կեանքը Մեսիայի կեանքով փրկուեցաւ, ի՞նչ կ՚ուզես աւելի։

— Մտի՛կ ըրէ, ըսաւ Բարաբբա։ Քահանաները զիս փրկեցին, բայց յետոյ նահանաները զիս փրկեցին, բայց յետոյ նահանաները զիս փրկեցին, բայց յետոյ նահանաները զիս փրկեցին։ Կ՚ատեմ զանոնք խատեցին ու վռնտեցին։ Կ՚ատեմ զանոնք եւ կ՚ուզեմ անոնցմէ վրէժ լուծել։ Ի հարկէ դուք ալ կ՚ատէք զանոնք եւ ես պատրաստ եմ կրցածիս չափ փոխարինել ձեր Տիրոջ կորուստին։ Մարդասպանն ալ սիրտ մը եւ հոգի մը ունի։ Մարդասպանն ալ նմանօրինակ վայրկեաններուն մէջ կրնայ փերիչ մը ըլլալ։ Ըսէ՛ք, ի՞նչ կրնամ ընել ձեզի համար։ Ըսէ՛ք ո՞ր թշնամիէն կ՚ուզէք ազատիլ։ Անոր արիւնով կը համարիմ վճարել մաս մը այն արիւնին, զոր Յիսուս թափեց ինծի համար։ Խօսեցէ՛ք, ոչի՛նչ եւ ո՛չ ոք զիս կը վախցնէ։

Ամէնքն ալ լռեր էին եւ անոր կը նայէին զարմանքով ու շարսարսափի արտայայտութիւններով ու շարժումներով։ Վերջապէս Պետրոս խօսեցաւ.

— Բարաբբա՛, Բարաբբա՛, Քրիստոս քեզի պարգեւեց կեանք, բայց ոչ լոյս։ Դուն աւելի կոյր ես քան դիակ մը, աւելի խուլ՝ քան քար մը, աւելի յիմար՝ քան գայլ մը, որ բոլոր գիշերը կերակուր չէ գտած։ Ձե՞ս գիտեր որ մեր Վարդապետը սէր քարոզեց նաեւ թշնամիներու համար։ Մէկը չէ՞ սա՞ քեզի, թէ կը հրամայէր ամէն նախատինքի ներել եւ բարի հատուցանել փոխանակ չարի։ Ձեզի չ՚իյնար վրէժխնդրութիւն ընել, ըսած է Տէրը։ Իր սիրոյն համար Փարիսեցիներուն, Դպիրներուն, Քահանաներուն եւ Հռոմայեցիներուն ներեցինք։ Քեզի ալ կը ներենք, կեանքի դատապարտուած դժբախտ մարդասպան։ Թշնամիներ չունինք, արիւն չենք ուզեր։ Բոլոր սրտով կը ներե՛մ քեզի, Բարաբբա՛, բայց քու տեսքդ չափազանց ցաւալի, չափէն աւելի ահաւոր յիշատակներ կ՚արթնցնէ։ Դո՛ւն ալ մեզի ներէ, Բարաբբա՛, եւ եթէ իսկապէս կ՚ուզես հատուցում մը ընել մեզի, ինչպէս կ՚ըսես, փախի՛ր այս տունէն եւ ամենեւին մի՛ երեւնար ուր մենք կը գտնուինք։

— Ձեմ գիտեր ո՞ւր պիտի վերջացնես այս ներողամտութեամբդ եւ սիրովդ։ Ես հին օրէնքին կը հետեւիմ, արիւն՝ արիւնի տեղ, կեանք՝ կեանքի տեղ։ Մինչեւ որ Հռոմայեցիները համեմը պահեն մեր ժողովուրդին վրայ, չե՛մ նուաստանար համբուրելու ձեռքը՝ որ զիս կ՚ապտակէ։ Դո՛ւք, ինչպէս կ՚երեւի, տկար, վախկոտ արարածներ էք, որ հալածուած հաւերու նման կը պահուրտիք եւ չքմեղանքներ կը հնարէք ձեր պետին վրէժը չլուծելու համար։ Մի՛ վախնաք որ ես կը վերադառնամ ձեզ փնտռելու, ես տղամարդ եմ եւ կնիկներուն հետ գործ չունիմ։

Կիներէն ամէնէն երիտասարդը եւ գեղանին՝ թափով առաջ նետուեցաւ պատասխանելու համար, բայց Բարաբբա առանց ուրիշ բանի սպասելու՝ աճապարանքով սենեակէն եւ տունէն դուրս ելաւ, լորձունք եւ բառեր դուրս ժայթքելով գիսախուխ մօրուքին մէջէն։

Դ.

Դարձաւ Երուսաղէմ, բայց զինաթափ չեղաւ։ Բան մը ընելու, մէկու մը բացուելու կատաղութենէն կը տանջուէր։ Անգործ ապատութիւնը՝ զինքը կը մաշեցնէր եւ միանգամայն կը զայրացնէր։ Պատկերը Անոր՝ որ իր տեղն էր մեռած, միշտ աչքին առջեւ էր, ոչ իբրեւ սպառնալից հալածողի մը՝ այլ լուռ ու քաղցր, եւ ճիշտ անոր համար աւելի կը ճնշէր ու կը լակէր զինքը։

Հոս ու հոն շրջելով, Յիսուսի մասին շատ բան լսած էր, բաներ մը զարմանալի եւ անհաւատալի, ուրիշներ՝ իր զատողութեան համաձայն՝ բոլորովին յիմարական։

Իրեն պատմեցին, ի միջի այլոց, Ղազարոսի յարութիւնը, եւ յանկարծական փափաք ունեցաւ զինքը տեսնելու, հարցափորձելու, ճշմարտութիւնը ստուգելու։

digitised by A.R.A.R.@

Առտու մը Բեթանիա հասաւ եւ յարուցեալին տան ո՛ւր ըլլալը իմացաւ։

Դրան սեմին՝ քարէ սանդուխի մը վրայ, աւելի նեցուած քան նստած, մոայլ ու դալկահար դէմքով մարդ մը, հողագոյն վերարկուի մը մէջ փաթթուած վեր կը նայէր, բայց ապահովապէս առանց բան տեսնելու, բիբերը մթագնած ու անշարժ էին կոյրերու բիբերուն նման։ Բարբրա մօտեցաւ.

— Դո՞ւն ես մեռելներու աշխարհէն դարձողը։

— Եւ դո՞ւն ես թերեւս այն անամօթ ժամավաճառներէն մէկը, որ այնքան շաբաթներէ վեր ղիս կը նեղն իրենց տաղտկալի հարցումներով։

— Ո՛չ, Ղազարոս։ Ես եմ, առանց քու գիտնալուդ, եղբայրներդ մէկը։ Ես ալ քեզի պէս կեանքս կը պարտիմ բարեկամիդ՝ Յիսուսի։ Դուն գերեզմանին մէջն էիր եւ դուրս հանեց, ես դահիճին ձեռքն էի եւ իր շնորհիւ ազատեցայ բանտէն եւ մահէն։ Երկուքնիս ալ իր արժանիքով կ՚ապրինք։ Պէտք ենք բարեկամներ ըլլալ, բան մը ընել մեր Փրկչին վրէժը լուծելու համար։

— Ըսածդ չեմ հասկնար։ Չեմ գիտեր ո՛վ ըլլալդ, եւ բարեկամներու պէտք չունիմ։ Երախտագիտութեան մասին չեմ կրնար խօսք լսել, վրէժխնդրութեան վրայ չեմ ուզեր մտածել, եղբայրներ չեմ ճանչնար։ Երկու քոյրեր ունէի եւ դիս առանձին թողուցին...։

— Անունս Բարբրա է։ Յիսուս, որ քեզ կը սիրէր, ինծի համար մեռաւ։ Եւ դուն ձեռք պիտի չվերցնե՞ս անոր համար՝ որ քեզի կեանք տուաւ։

— Գիտե՞ս ինչ կը նշանակէ անունդ։

— Ամէնքն ալ գիտեն. «Հօրը Որդին»։

— Լա՛ւ ուրեմն, «Մարդու Որդին» մեռաւ՝ Հօրը Որդիին համար, եւ չիտակ է եւ այնպէս ալ ըլլալու էր Ս. Գրքի համաձայն։ Առաջին մարդը, որ ճշմարտապէս Հօրը որդին եղաւ, ինչպէս որ գիտես՝ Ադամին անդրանիկն էր, այսինքն՝ Կայէնը։ Ան ալ մարդասպան էր, ինչպէս դուն, ինչպէս բոլորը։ Բայց Աստուած թոյլ չտուաւ որ Կայէնը սպաննուի։ Կը յիշե՞ս. «Եւ Աստուած Կայէնի վրայ նշան մը դրաւ որպէս զի ո՛վ որ զինքը գտնէ՝ չսպաննէ»։ Մարդկային ամէն սերունդ իր Կայէնն ունի, իր Հօրը Որդին, իր Բարաբբան, մարդասպանը։ Եւ Աստուծոյ Որդին, այսինքն Յիսուս, Հօրը նմանեցաւ եւ թոյլ չտուաւ որ սպաննուիս։ Բայց դուն կը կարծես թէ կեանքը վարձատրութիւն մը ըլլայ։ Ընդհակառակը, չե՞ս զգար որ պատիժներէն ամէնէն անազորոյնն է։

— Ղազարո՛ս, դուն կը զառանցես։ Մի՛թէ գեհենին խաւարին մէջ բանակոնութեանդ լոյսը կորսնցուցի՞ր։

— Դուն չես կրնար հասկնալ, Բարբրա՛։ Ե՛ս միայն, բոլոր մարդոց մէջ, ե՛ս միայն այսօր կրնամ հասկնալ։ Վերջապէս դարձեր էի խաղաղութեան տունը, ճշմարիտ հայրենիքը, քաղցր ապաստանարանը, ուր կը գտնուին մայրս եւ հայրս, եւ երէց եղբայրս, եւ կորսուած ամուսինս եւ մանկութեանս ամենասիրելի բարեկամները, եւ մեր ցեղին նահապետները եւ մարգարէները եւ խմաստունները եւ արդարները։ Բոլոր սիրելիներուս հետ էի, աշխարհիս հողը վրայէս թօթափած էի, կը հանդչէի, երջանիկ էի։ Եւ յանկարծակի, զոհացնելու համար այն երկու կիները, որ կ՚ենթադրէին զիս սիրել, պարտաւորուեցայ դառնալ ձանձրութեան, վշտի, աշխատութեան եւ աքսորի։ Եւ դուն կու գա՞ս շաղակրատել երախտագիտութեան մասին, բանդագուշել վրէժխնդրութեան մասին։ Կորսուէ՛, Բարբրա՛, կորսուէ՛ ընդ միշտ յանուն Աստուծոյ։ Արդէն բաւական հանդուրժեցի քեզի։

Այս վերջին խօսքերը ըսելու ատեն՝ ոտքի էր կանգնած եւ իր աչքերը կը փայլէին բարկութեամբ։ Յետոյ կնոջ դարձնելով Հօրը Որդիին, տուն մտաւ ու մեծ շառաչով իր եռեւէն փակեց դուռը։

Բարբրա սաստիկ բարկացած, հայհոյելով դարձաւ Երուսաղէմ։ Հիմա աւելի քան երբեք իր մտատանջութիւններուն, մղձաւանջներուն, բոլոր այն մերժումներուն ու կորանքներուն վրէժը մէկէ մը լուծելու պահանջը կը զգար։

Տունը ոչ ոք հետը կը խօսէր, հազիւ ներս մտնելը զգային՝ ամէն ձայն կը դադրէր, մինչեւ իսկ մանուկները չէին համարձակիր իր ներկայութեան խաղալ եւ հարաներուն թարմ բերաններուն վրայ բառերը կը մեռնէին, ծիծաղը կը լռէր։ Բարբրա կը մեռնէին մինակ զգաց, ամէն կողմէն ինքզինքը մինակ զգաց, ամէն կողմէն թողլքուած, ամէն դուռէ հալածուած, կեանքէն արտաքսուած, մերժուած մինչեւ իսկ հռոմէական արդարութենէն։

Եւ այն ատեն իր հոգիին անորոշութեան մէջ, զգաց ատելութեան վերաբերութեան մէջ, զգաց ատելութիւնը, բոլոր ոխը, բոլոր պատրանքները եւ ընդվզումները կառավարիչի անձին վրայ կը կեդրոնանային։ Ան՝ յամառօրէն ջանացեր էր զինքը մեռցնել, ազատութեան օրը՝ չունէ մը աւելի զէշ վարուեր էր իրեն հետ, եւ դեռ աւելին՝ խաչեր էր Յիսուսը եւ տակաւին կը շարունակէր հարստահարել հրէաները։ Բարաբբայի պղտորած ու սեւեռած մտքին մէջ՝ ա՛ն միայն էր յանցաւորը, միայն մահուան արժանին։

Իրիկուն մը ուշ ատեն, պալատին պահպանները հրէայ մը գտան Պիղատոսի ննջասենեակներուն մօտ պահուրտած։ Վերան գտան կարճ սուր մը եւ դաշոյն մը։ Առտուն կանուխ՝ կապած կառավարիչին առջեւ տարին, Պիղատոս ճանչցաւ զինքը եւ հեգնութեամբ ծիծաղեցաւ.

— Վերադարձա՞ր Բարաբբա։ Վերջին անգա՛մ պիտի ըլլայ։

Հրաման մը տուաւ հարիւրապետի մը եւ անհետացաւ։

Քիչ վայրկեան յետոյ Բարաբբա Գողգոթա տարուեցաւ։ Հօրը Որդին խաչուեցաւ մէյեւնոյն տեղը, ուր քառասուն օր առաջ հոգին աւանդեր էր Մարդու Որդին։

(Թրգմ. խալերենէ)

2000 ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԷՋ 7–ՐԴ ԱՆԴԱՄՆ Է ՈՐ ԲԱՐԻԶ ԿԸ ԳՐԱՒՈՒԻ

52 թուականին (Ն. Ք.), հռոմայեցիներուն Անգլիա ցամաք ելլելէն երկու տարի առաջ, Ցուլիոս Կեսարի լեգէոնները մտան Լուտետիա, որ Բարիզիս կոչուած գալլիական ցեղի մը կեդրոնն էր։ Շուրջ 5 դար տիրապետեցին հռոմայեցիները, Թողլով հոն իրենց քաղաքակրթութեան հետքերը - տաճարներ ու ամփիթէատրոններ։

490ին, կլովիս Ֆրանկֆուրտու պետը գրաւեց Բարիզը հռոմայեցիներէն. ինքը մկրտուեցաւ եւ եղաւ Ֆրանսայի առաջին թագաւորը. իրմով այսօրուան Ֆրանսան սկսաւ իրրեւ ազգային պետութիւն։

885ին Հիւսիսէն կ՚իջնեն նորմանները՝ Սկիֆիրի առաջնորդութեամբ նաւելով Սենի վրայէն եւ զան կը տիրեն Բարիզի։ Բայց քիչ վերջ 911ին կը փաշուին հոնկէ, համաձայնութեան գալով Ֆրանսայի թագաւորին՝ Կարոլոս Գ.ի հետ։

1420ին Անգլիոյ Հենրիկոս Ե կը գրաւէ Բարիզը եւ Ժան ա՛Արքի հերոսական կռիւը չի յաջողիր վերագրաւել զայն անգլիացիներէն, որոնք անոր տէրերը կը մնան մինչեւ 1436, երբ կը վտարուին Կարոլոս Ը.էն։ Այս թուականէն՝ Բարիզ կը մնայ Ֆրանսական մինչեւ Նաբոլէոն Ա։

1815ին Նաբոլէոն Ա կը պարտուի Վաթերլուի մէջ, եւ Պլիւխըր ու Վէլլինգթոն գլուխ անցած գերման ու անգլիական բանակներուն կը մտնեն Բարիզ, եւ չեն հեռանար մինչեւ Նաբոլէոն Ա. կը տարուի Ս. Հելինէ կղզին։

1871ին ֆրանֆ-գերմանական պատերազմ Նաբոլէոն Գ.ի օրով։ Գերման բանակը Սեւանի ճակատամարտէն վերջ կը հասնի Բարիզի առջեւ, եւ երեք ամսուան սաստիկ պաշարումէ մը վերջ, մինչ ներսը յեղափոխական կռիւները կը շարունակուէին, կը գրաւէ զայն։ Պիզմարք՝ Գերմանիոյ կողմէ բանակցութիւններ կը կատարէ Վերսայլի մէջ, որմէ վերջ գերմանական բանակը շտապով կը քաշուի, բայց Ֆրանսա կը կորսնցնէ Ալզասն ու Լորէնը։

1940 Պատերազմ Անգլիոյ, Ֆրանսայի ու Գերմանիոյ միջեւ։ Սեւանի ամրութեան գիծը անցնելով, գերման բանակը քիչ օրերու մէջ զարկաւ Ֆրանսականը, բռնեց ամբողջ հիւսիսային Ֆրանսան եւ Ցունիս 14ին մտաւ Բարիզ, որ ամբակոծումէ փրկելու համար «բաց քաղաք» հռչակուած էր։ Բարիզի անկումէն վերջն է որ Ֆրանսա զինադադար խնդրեց։ Ցարդ գերմանները տէր են Բարիզի, եւ հոն են ու կը մնան չգիտցուիր մինչեւ ե՞րբ։

digitised by A.R.A.R.@